

EG:s rättshjälpsdirektiv

Sammanfattning

I detta ärende behandlar utskottet regeringens proposition 2003/04:87 Rättshjälp i gränsöverskridande rättsliga angelägenheter.

I propositionen föreslås bl.a. vissa ändringar i rättshjälpslagen (1996:1619). Syftet med dessa ändringar är att genomföra Europeiska unionens råds direktiv 2003/8/EG av den 27 januari 2003 om förbättring av möjligheterna till rättslig prövning i gränsöverskridande tvister genom fastställande av gemensamma minimiregler för rättshjälp i sådana tvister. Minimireglerna skall i princip garantera att en part behandlas som om han eller hon vore bosatt i den medlemsstat där rättegången skall äga rum. De flesta av de rättigheter som garanteras av direktivet innefattas redan i dag i det svenska rättshjälpssystemet. De ändringar i rättshjälpslagen som föreslås är med ett undantag, ett förslag om att beslut om avslag på ansökningar om rättshjälp skall motiveras, tillämpliga endast i vissa gränsöverskridande angelägenheter.

De lagändringar som syftar till att genomföra direktivet föreslås träda i kraft den 1 november 2004, medan en ändring i lagen om internationellt samarbete rörande verkställighet av brottmålsdom föreslås träda i kraft den 1 juli 2004.

Utskottet föreslår att riksdagen antar regeringens förslag.

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	1
Utskottets förslag till riksdagsbeslut.....	3
Redogörelse för ärendet.....	4
Ärendet och dess beredning.....	4
Propositionens huvudsakliga innehåll.....	4
Utskottets överväganden.....	6
Rättshjälp i gränsöverskridande rättsliga angelägenheter, m.m.....	6
<i>Bilaga 1</i>	
Förteckning över behandlade förslag.....	8
Propositionen.....	8
<i>Bilaga 2</i>	
Regeringens lagförslag.....	9
<i>Bilaga 3</i>	
Rådets direktiv 2003/8/EG.....	13

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

Rättshjälp

Riksdagen antar regeringens förslag till

- a) lag om ändring i rättshjälpslagen (1996:1619) och
- b) lag om ändring i lagen (1972:260) om internationellt samarbete rörande verkställighet av brottmålsdom.

Därmed bifaller riksdagen proposition 2003/04:87.

Stockholm den 13 maj 2004

På justitieutskottets vägnar

Johan Pehrson

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Johan Pehrson (fp), Susanne Eberstein (s), Rolf Olsson (v), Margareta Sandgren (s), Beatrice Ask (m), Lennart Nilsson (s), Helena Zakariasén (s), Peter Althin (kd), Elisebeht Markström (s), Jeppe Johnsson (m), Yilmaz Kerimo (s), Torkild Strandberg (fp), Johan Linander (c), Göran Norlander (s), Cecilia Magnusson (m), Joe Frans (s) och Leif Björnlod (mp).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

Europeiska unionens råd antog den 27 januari 2003 ett direktiv (2003/8/EG) om förbättring av möjligheterna till rättslig prövning i gränsöverskridande tvister genom fastställande av gemensamma minimiregler för rättshjälp i sådana tvister (rättshjälpsdirektivet). Medlemsstaterna skall i princip ha genomfört direktivet senast den 30 november 2004. Rättshjälpsdirektivet finns i *bilaga 3*.

Med anledning av direktivet utarbetades inom Justitiedepartementet departementspromemorian Rättshjälp i gränsöverskridande rättsliga angelägenheter – genomförande av EG:s rättshjälpsdirektiv (Ds 2003:53). Promemorian har remissbehandlats och remissyttrandena finns tillgängliga i Justitiedepartementet (dnr Ju2003/8878/DOM).

I propositionen finns ett lagförslag om att beslut om avslag på ansökningar om rättshjälp skall motiveras. Detta förslag fanns inte med i promemorian. Ett antal domstolar och myndigheter har i särskild ordning beretts tillfälle att lämna synpunkter på förslaget. De yttranden som har kommit in finns också tillgängliga i Justitiedepartementet.

Lagrådet har yttrat sig över regeringens förslag. Regeringen har följt Lagrådets förslag till ändring i lagtexten.

Propositionens huvudsakliga innehåll

Propositionen innehåller förslag som syftar till att genomföra rådets direktiv 2003/8/EG av den 27 januari 2003 om förbättring av möjligheterna till rättslig prövning i gränsöverskridande tvister genom fastställande av gemensamma minimiregler för rättshjälp i sådana tvister.

I propositionen föreslås att det i rättshjälpslagen tas in särskilda bestämmelser om rättshjälp i gränsöverskridande rättsliga angelägenheter på privaträttens område. Bestämmelserna skall gälla i angelägenheter där den rättssökande har sitt hemvist eller sin vanliga vistelseort i en annan medlemsstat inom Europeiska unionen än Sverige. Det föreslås också att det i rättshjälpslagen tas in en bestämmelse om att beslut om avslag på ansökningar om rättshjälp skall motiveras.

Utöver förslagen som syftar till att genomföra rättshjälpsdirektivet innehåller propositionen även förslag om att Regeringskansliet skall besluta i frågor om offentligt biträde i ärenden hos regeringen enligt lagen (1972:260) om internationellt samarbete rörande verkställighet av brottmålsdom.

De lagändringar som syftar till att genomföra rättshjälpsdirektivet föreslås träda i kraft den 1 november 2004. Ändringarna i lagen om internationellt samarbete rörande verkställighet av brottmålsdom föreslås träda i kraft den 1 juli 2004.

Utskottets överväganden

Rättshjälp i gränsöverskridande rättsliga angelägenheter, m.m.

Utskottets förslag i korthet

Utskottet föreslår att riksdagen antar regeringens lagförslag.

Syftet med rättshjälpsdirektivet är att förbättra enskildas möjligheter till rättslig prövning i gränsöverskridande tvister på privaträttens område genom att fastställa gemensamma minimiregler för rättshjälp i sådana tvister. En tvist är enligt direktivet gränsöverskridande om den part som ansöker om rättshjälp har sitt hemvist eller sin vanliga vistelseort i en annan medlemsstat än den där domstolen är belägen eller där avgörandet skall verkställas. Direktivet är endast tillämpligt på denna typ av rättsliga angelägenheter.

I direktivet slås fast en rätt för fysiska personer att erhålla rättshjälp på de villkor som där ställs upp. Dessa villkor rör främst sökandens ekonomiska situation samt grunden för tvisten. Direktivet innehåller ett diskrimineringsförbud, vilket i princip innebär att en medlemsstat skall behandla personer som har sitt hemvist eller sin vanliga vistelseort i en annan medlemsstat på samma sätt som medlemsstatens egna medborgare. När det gäller rättshjälpsens omfattning innehåller direktivet bestämmelser bl.a. om kostnader som har samband med tvistens gränsöverskridande karaktär, om kostnader som skall betalas av den medlemsstat där den rättshjälpsökande har sitt hemvist, om kostnader för verkställighet av dom och om förfaranden utanför domstol. I direktivet finns även bestämmelser rörande handläggningen av ansökningar om rättshjälp, bl.a. föreskrivs att om en ansökan avslås helt eller delvis skall skälen för avslaget redovisas. Slutligen anges i direktivet att det är ett s.k. minimidirektiv som inte hindrar medlemsstaterna från att införa mer förmånliga bestämmelser, samt att direktivets bestämmelser har företräde framför bestämmelser i bilaterala och multilaterala avtal som ingåtts av medlemsstaterna.

Direktivet är bindande för medlemsstaterna med avseende på det resultat som skall uppnås, men överläter åt staterna att bestämma form och tillvägagångssätt för genomförandet.

Utskottet delar regeringens uppfattning att en utgångspunkt för genomförandet av direktivet i möjligaste mån bör vara att ansluta sig till den terminologi och systematik som finns i rättshjälpslagen samt att inte göra mer omfattande lagändringar än vad rättshjälpsdirektivet kräver. De flesta av de rättigheter som garanteras av direktivet innefattas redan i dag i det svenska rättshjälpsystemet. Det framstår därför som lämpligt att nödvändiga kompletterande bestämmelser förs in i rättshjälpslagen samt, såvitt avser bestämmelser som inte kräver lagform, rättshjälpsförordningen (1997:404).

Utskottet har inget att erinra mot förslagen i propositionen, och utskottet föreslår sålunda att riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i rättshjälpslagen. Inte heller i övrigt har utskottet något att erinra mot regeringens lagförslag.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Propositionen

Proposition 2003/04:87 Rättshjälp i gränsöverskridande rättsliga angelägenheter:

Regeringen föreslår att riksdagen antar regeringens förslag till

1. lag om ändring i rättshjälpslagen (1996:1619),
2. lag om ändring i lagen (1972:260) om internationellt samarbete rörande verkställighet av brottmålsdom.

BILAGA 2

Regeringens lagförslag

1 Förslag till lag om ändring i rättshjälpslagen
(1996:1619)

Härigenom föreskrivs¹ i fråga om rättshjälpslagen (1996:1619)
dels att 2 och 39 §§ skall ha följande lydelse,
dels att det i lagen skall införas fyra nya paragrafer, 22 a–22 d §§, av
 följande lydelse,
dels att det närmast före 22 a § skall införas en ny rubrik av följande
 lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

2 §

Rättshjälp får beviljas i en rättslig angelägenhet om förutsättningarna i 6–8 §§ är uppfyllda.

För att rättshjälp skall beviljas krävs att rådgivning enligt 4 § har lämnats i angelägenheten i minst en timme, om inte sådan rådgivning är uppenbart obehövlig eller det finns något annat särskilt skäl.

I 9 § finns bestämmelser om rättshjälpens förhållande till rätts-skyddsförsäkringar. I 10–13 §§ finns bestämmelser om när rättshjälp inte får beviljas och när det krävs särskilda skäl för rättshjälp. I 21 och 22 §§ finns särskilda bestämmelser om rättshjälp till offer för sexualbrott när angelägenheten skall behandlas utomlands.

I 9 § finns bestämmelser om rättshjälpens förhållande till rätts-skyddsförsäkringar. I 10–13 §§ finns bestämmelser om när rättshjälp inte får beviljas och när det krävs särskilda skäl för rättshjälp. I 21 och 22 §§ finns särskilda bestämmelser om rättshjälp till offer för sexualbrott när angelägenheten skall behandlas utomlands. I 22 a–22 d §§ finns särskilda bestämmelser om rättshjälp i vissa gränsöverskridande angelägenheter.

***Särskilda bestämmelser om
rättshjälp i vissa gränsöver-
skridande angelägenheter***

22 a §

I en gränsöverskridande ange-

¹ Jfr rådets direktiv 2003/8/EG av den 27 januari 2003 om förbättring av möjligheterna till rättslig prövning i gränsöverskridande tvister genom fastställande av gemensamma minimiregler för rättshjälp i sådana tvister (EGT L 026, 31.01.2003, s. 41, Celex 32003L0008, rättat genom EGT L 032, 07.02.2003, s. 15, Celex 32003L0008R[01]).

lägenhet på privaträttens område gäller för en fysisk person de särskilda bestämmelser som anges i 22 b–22 d §§.

En angelägenhet är gränsöverskridande, om den skall behandlas i Sverige och den rättssökande när ansökan om rättshjälp görs har sitt hemvist eller sin vanliga vistelseort i en annan medlemsstat inom Europeiska unionen.

Vid avgörande av frågan om en rättssökande har sitt hemvist i en annan medlemsstat, skall den statens lag tillämpas.

22 b §

Trots vad som sägs i 6 § får en rättssökande vars ekonomiska underlag överstiger 260 000 kr beviljas rättshjälp, om den rättssökande visar

- 1. att han eller hon, helt eller delvis, saknar förmåga att bära sina egna rättegångskostnader och*
- 2. att den bristande förmågan beror på skillnader i levnads-kostnader mellan Sverige och den medlemsstat inom Europeiska unionen där den rättssökande har sitt hemvist eller sin vanliga vistelseort.*

22 c §

Det som sägs i 9 § andra stycket skall inte gälla.

22 d §

Om en person som har beviljats rättshjälp i en annan medlemsstat inom Europeiska unionen än Sverige söker verkställighet här av ett verkställbart avgörande som har meddelats i den andra medlemsstaten, gäller det som sägs i 19 § andra stycket.

39 §

Om ett mål eller ärende rörande den rättsliga angelägenheten pågår vid domstol, beslutar domstolen i frågor enligt denna lag. I annat fall beslutar Rättshjälpsmyndigheten i frågorna. Rättshjälpsmyndigheten beslutar också till vem ersättning enligt 30 § andra stycket och 31 § tredje stycket skall betalas.

Om en ansökan om rättshjälp avslås helt eller delvis skall beslutet innehålla de skäl som har bestämt utgången.

Vad som sägs om domstol i denna lag gäller även arrendenämnd och hyresnämnd.

Rättshjälpsbiträdet beslutar om att sådan utredning som avses i 17 § första stycket skall utföras.

Denna lag träder i kraft den 1 november 2004.

2 Förslag till lag om ändring i lagen (1972:260) om internationellt samarbete rörande verkställighet av brottmålsdom

Härigenom föreskrivs att 25 f och 27 §§ lagen (1972:260) om internationellt samarbete rörande verkställighet av brottmålsdom skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

25 f §¹

I fall som avses i 25 b § 1 skall offentligt biträde förordnas för den dömde, om det inte måste antas att behov av biträde saknas.

I ärenden hos regeringen prövas frågor om offentligt biträde av *den departementstjänsteman som regeringen utser.*

I ärenden hos regeringen prövas frågor om offentligt biträde av *Regeringskansliet.*

Beslut om offentligt biträde eller om ersättning till denne överklagas hos allmän förvaltningsdomstol. Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

27 §²

I mål och ärenden angående verkställighet utomlands av frihetsberövande påföljd skall offentligt biträde förordnas för den som åtgärden avser, om det inte måste antas att behov av biträde saknas.

I ärenden hos regeringen prövas frågor om offentligt biträde av Regeringskansliet.

Beslut om offentligt biträde eller om ersättning till denne överklagas hos allmän förvaltningsdomstol. Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2004.

¹ Senaste lydelse 2000:460.

² Senaste lydelse 2000:460.

BILAGA 3**Rådets direktiv 2003/8/EG****RÅDETS DIREKTIV 2003/8/EG****av den 27 januari 2003****om förbättring av möjligheterna till rättslig prövning i gränsöverskridande tvister genom fastställande av gemensamma minimiregler för rättshjälp i sådana tvister**

EUROPEISKA UNIONENS RÅD HAR ANTAGIT DETTA DIREKTIV

med beaktande av Fördraget om upprättandet av Europeiska gemenskapen, särskilt artiklarna 61.c och 67 i detta,

med beaktande av kommissionens förslag¹,med beaktande av Europaparlamentets yttrande²,med beaktande av Ekonomiska och sociala kommitténs yttrande³,

och av följande skäl:

- (1) Europeiska unionen har som mål att upprätthålla och utveckla ett område med frihet, säkerhet och rättvisa, där den fria rörligheten för personer garanteras. För att successivt kunna upprätta ett sådant område kommer gemenskapen att anta bland annat de åtgärder rörande civilrättsligt samarbete som har gränsöverskridande följder och är nödvändiga för att den inre marknaden skall fungera väl.
- (2) I enlighet med artikel 65 c i fördraget skall sådana åtgärder omfatta undanröjande av sådant som hindrar civilrättsliga förfaranden från att fungera väl, om nödvändigt genom att främja förenligheten mellan civilprocessrättsliga regler som är tillämpliga i medlemsstaterna.
- (3) Europeiska rådet i Tammerfors den 15–16 oktober 1999 uppmanade rådet att upprätta miniminormer för att säkerställa en tillräckligt hög nivå på rättshjälp i gränsöverskridande fall i hela unionen.
- (4) Alla medlemsstater är avtalsslutande parter i Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna av den 4 november 1950. De frågor som avses i detta direktiv skall behandlas i enlighet med denna konvention och då i synnerhet principen om båda parters likställdhet i en tvist.

⁽¹⁾ EGT C 103 E, 30.4.2002, s. 368.⁽²⁾ Yttrande avgivet den 25 september 2002 (ännu ej offentliggjort i EGT).⁽³⁾ EGT C 221, 17.9.2002, s. 64.

- (5) Direktivet syftar till att i gränsöverskridande tvister främja användningen av rättshjälp till personer som saknar tillräckliga medel, om denna hjälp är nödvändig för att ge dem en faktisk möjlighet att få sin sak prövad inför domstol. Den allmänt erkända rätten att få sin sak prövad inför domstol bekräftas i artikel 47 i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna.
- (6) Det faktum att en person som i egenskap av kärke eller svarande är inblandad i en tvist saknar tillgångar bör inte, lika lite som svårigheter i samband med tvister som har gränsöverskridande följder, utgöra hinder för den faktiska möjligheten till rättslig prövning.
- (7) Eftersom målen för detta direktiv inte i tillräcklig utsträckning kan uppnås av medlemsstaterna och de därför på grund av åtgärdens omfattning och verkningar bättre kan uppnås på gemenskapsnivå, kan gemenskapen vidta åtgärder i enlighet med subsidiaritetsprincipen i artikel 5 i fördraget. I enlighet med proportionalitetsprincipen i samma artikel går detta direktiv inte utöver vad som är nödvändigt för att uppnå dessa mål.
- (8) Direktivets huvudsakliga syfte är att garantera en tillräcklig rättshjälpsnivå i gränsöverskridande tvister genom att fastställa vissa gemensamma miniminormer för rättshjälpen vid sådana tvister. Ett rådsdirektiv är det rättsliga instrument som är bäst lämpat för detta ändamål.
- (9) Direktivet gäller för gränsöverskridande tvister på privaträttens område.
- (10) Alla personer som är inblandade i en privaträttslig tvist som omfattas av detta direktiv måste kunna hävda sina juridiska rättigheter, även om de på grund av sin privatekonomiska situation inte kan bära rättegångskostnaderna. Rättshjälpen anses vara tillräcklig om den ger rättshjälpsmottagaren faktisk möjlighet till rättslig prövning i enlighet med villkoren i detta direktiv.
- (11) Rättshjälpen bör omfatta juridisk rådgivning i syfte att nå en uppgörelse innan rättsliga förfaranden inleds, juridiskt bistånd för att driva ett mål vid en domstol och företrädas vid domstol samt bidrag till eller befrielse från rättegångskostnaderna.
- (12) Det överläts åt lagstiftningen i den medlemsstat där domstolen är belägen eller där verkställighet begärs att avgöra om rättegångskostnaderna omfattar de av motpartens kostnader som rättshjälpsmottagaren åläggs att betala.
- (13) Alla unionsmedborgare skall, oavsett var de har sin hemvist eller vanliga vistelseort på en medlemsstats territorium, ha möjlighet att erhålla rättshjälp i gränsöverskridande tvister om de uppfyller villkoren i detta direktiv. Detta gäller även medborgare i tredje land vilka vistas lagligen i en medlemsstat.

- (14) Medlemsstaterna bör ha rätt att själva fastställa de gränsvärden över vilka en person skall anses själv kunna bära rättegångskostnaderna enligt villkoren i detta direktiv. Dessa gränsvärden skall fastställas mot bakgrund av olika objektiva faktorer, t.ex. inkomster, kapital eller familjesituation.
- (15) Detta direktivs syfte kan dock inte uppnås om inte rättshjälpsökande ges möjlighet att visa att de inte kan bära rättegångskostnaderna trots att deras tillgångar överstiger det gränsvärde som bestämts av den medlemsstat där den behöriga domstolen är belägen. Vid bedömningen av huruvida rättshjälp skall beviljas på denna grund kan myndigheterna i den medlemsstat där den behöriga domstolen är belägen beakta information avseende huruvida den rättshjälpsökande uppfyller de ekonomiska urvalskriterierna i den medlemsstat där denne har sin hemvist eller vanliga vistelseort.
- (16) Möjligheten att i det enskilda fallet utnyttja andra mekanismer som ger faktisk möjlighet till rättslig prövning utgör inte en form av rättshjälp. Utnyttjandet av en sådan möjlighet kan emellertid motivera ett antagande om att personen i fråga kan bära rättegångskostnaderna trots sin ogynnsamma ekonomiska situation.
- (17) Medlemsstaterna bör ha möjlighet att avvisa ansökningar om rättshjälp om den rättsliga talan är uppenbart ogrundad eller på grund av omständigheterna i målet, förutsatt att juridisk rådgivning erbjuds och att möjligheterna till rättslig prövning garanteras. När medlemsstaterna fattar beslut om det välgrundade i en ansökan, får de avslå ansökningar om rättshjälp, om den rättssökande begär skadestånd för ryktesspridning men inte har lidit något materiellt eller finansiellt avbräck eller om ansökan gäller ett anspråk med direkt anknytning till den rättssökandes näringsverksamhet som egen företagare eller egenanställd.
- (18) Varken den komplicerade karaktären hos medlemsstaternas rättssystem eller skillnader dem emellan eller de kostnader som hänger samman med en tvists gränsoverskridande karaktär bör utgöra ett hinder för möjligheten till rättslig prövning. Rättshjälpen bör därför täcka de kostnader som direkt hänger samman med en tvists gränsoverskridande karaktär.
- (19) Vid överväganden om huruvida en person måste inställa sig vid domstolen bör en medlemsstats domstolar fullt ut beakta de möjligheter som erbjuds genom förordning (EG) nr 1206/2001 av den 28 maj 2001 om samarbete mellan medlemsstaternas domstolar i fråga om bevisupptagning i mål och ärenden av civil eller kommersiell natur¹.

(¹) EGT L 174, 27.6.2001, s. 1.

- (20) Om rättshjälp beviljas måste den täcka hela förfarandet, inbegripet kostnader i samband med att domen verkställs; rättshjälpsmottagaren bör erhålla fortsatt rättshjälp om antingen motparten eller rättshjälpsmottagaren överklagar domen, så länge som de villkor som har anknytning till de ekonomiska tillgångarna och det tvisten rör är uppfyllda.
- (21) Rättshjälp måste beviljas på samma villkor oavsett om det rör sig om traditionella domstolsförfaranden eller förfaranden utanför domstol, t.ex. medling, i de fall där lagstiftningen kräver anlitande av sådana förfaranden eller där sådana förfaranden har anvisats av en domstol.
- (22) Rättshjälp bör även beviljas för att verkställa officiella handlingar (*actes authentiques*) i en annan medlemsstat i enlighet med villkoren i detta direktiv.
- (23) Eftersom rättshjälp beviljas av den medlemsstat där den behöriga domstolen är belägen eller där verkställighet begärts, med undantag för juridisk rådgivning om den rättshjälpsökande inte har sin hemvist eller vanliga vistelseort i den medlemsstat där domstolen finns, skall den medlemsstaten tillämpa sin egen lagstiftning, i enlighet med principerna i detta direktiv.
- (24) Det är lämpligt att rättshjälp beviljas eller vägras av behörig myndighet i den medlemsstat där domstolen är belägen eller där en dom skall verkställas. Detta är fallet både när domstolen prövar målet i sak och då den först måste avgöra om den är behörig.
- (25) Det civilrättsliga samarbetet mellan medlemsstaterna bör organiseras så att informationen till allmänhet och jurister främjas och översändandet av ansökningar om rättshjälp från en medlemsstat till en annan förenklas och påskyndas.
- (26) De underrättelse- och förmedlingsmekanismer som det föreskrivs om i detta direktiv är utformade med mekanismerna i den europeiska överenskommelsen om översändande av ansökningar om rättshjälp, vilken undertecknades i Strasbourg 1977, nedan kallad "1977 års överenskommelse", som direkt förebild. Till skillnad från i 1977 års överenskommelse fastställs en tidsfrist för översändande av ansökningar om rättshjälp. En relativt kort tidsfrist bidrar till att rättsväsendet fungerar på avsett sätt.
- (27) Den information som överlämnas enligt detta direktiv bör omfattas av skydd. Eftersom Europaparlamentets och rådets direktiv 95/46/EG av den 24 oktober 1995 om skydd för enskilda personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter² och Europaparlamentets och rådets direktiv 97/66/EG av den 15 december 1997 om behandling av

(²) EGT L 281, 23.11.1995, s. 31.

personuppgifter och skydd för privatlivet inom telekommunikationsområdet³ är tillämpliga finns det inget behov av specifika bestämmelser om skydd av uppgifter i detta direktiv.

- (28) Ett standardformulär för ansökningar om rättshjälp och för översändande av ansökningar om rättshjälp i samband med gränsöverskridande tvister kommer att bidra till att göra förfarandena enklare och snabbare.
- (29) Vidare bör dessa ansökningsformulär och nationella ansökningsformulär finnas tillgängliga på europeisk nivå genom det europeiska rättsliga nätverkets informationssystem, som inrättades i enlighet med rådets beslut 2001/470/EG¹.
- (30) De åtgärder som krävs för att genomföra detta direktiv bör antas i enlighet med rådets beslut 1999/468/EG av den 28 juni 1999 om de förfaranden som skall tillämpas vid utövandet av kommissionens genomförandebefogenheter².
- (31) Det bör anges att fastställandet av miniminormer vid gränsöverskridande tvister inte hindrar medlemsstaterna från att tillämpa mer gynnsamma bestämmelser gentemot rättshjälpsökande och -mottagare.
- (32) 1977 års överenskommelse och tilläggsprotokollet till den europeiska överenskommelsen om översändande av ansökningar om rättshjälp, undertecknat i Moskva 2001, skall även fortsättningsvis tillämpas på förbindelserna mellan medlemsstaterna och de tredje länder som är parter i överenskommelsen eller protokollet. Däremot har detta direktiv företrädde framför bestämmelserna i överenskommelsen i fråga om förbindelserna mellan medlemsstaterna.
- (33) I enlighet med artikel 3 i protokollet om Förenade kungarikets och Irlands ställning, fogat till Fördraget om Europeiska unionen och Fördraget om upprättandet av Europeiska gemenskapen, har dessa stater meddelat att de önskar delta i antagandet av detta direktiv.
- (34) I enlighet med artiklarna 1 och 2 i protokollet om Danmarks ställning, fogat till Fördraget om Europeiska unionen och Fördraget om upprättandet av Europeiska gemenskapen, deltar Danmark inte i antagandet av detta direktiv, som varken är bindande för eller tillämpligt i Danmark.

(³) EGT L 24, 30.1.1998, s. 1.

(¹) EGT L 174, 27.6.2001, s. 25.

(²) EGT L 184, 17.7.1999, s. 23.

HÄRIGENOM FÖRESKRIVS FÖLJANDE.

KAPITEL I

RÄCKVIDD OCH DEFINITIONER*Artikel 1***Syfte och räckvidd**

1. Detta direktiv syftar till att förbättra möjligheterna till rättslig prövning gränsöverskridande tvister genom att fastställa gemensamma minimiregler för rättshjälp i sådana tvister.
2. Direktivet skall tillämpas i gränsöverskridande tvister på privaträttens område, oavsett domstolens karaktär. Det omfattar i synnerhet inte skattefrågor, tullfrågor och förvaltningsrättsliga frågor.
3. I detta direktiv avses med termen "medlemsstat" samtliga medlemsstater med undantag av Danmark.

*Artikel 2***Gränsöverskridande tvister**

1. I detta direktiv avses med "gränsöverskridande tvist" en tvist där den part som ansöker om rättshjälp inom ramen för detta direktiv har sin hemvist eller vanliga vistelseort i en annan medlemsstat än den medlemsstat där domstolen är belägen eller där avgörandet skall verkställas.
2. I vilken medlemsstat en part har sin hemvist skall avgöras i enlighet med artiklarna 59 och 60 i rådets förordning (EG) nr 44/2001 av den 22 december 2000 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar på privaträttens område³.
3. Den relevanta tidpunkten för att avgöra om det föreligger en gränsöverskridande tvist är när ansökan lämnas in i enlighet med detta direktiv.

⁽³⁾ EGT L 12, 16.1.2001, s. 2. Förordningen ändrad genom kommissionens förordning (EG) nr 1496/2002 (EGT L 225, 22.8.2002, s. 13).

KAPITEL II

RÄTT TILL RÄTTSHJÄLP

*Artikel 3***Rätt till rättshjälp**

1. Fysiska personer som är inblandade i en tvist som omfattas av detta direktiv skall ha rätt till tillräcklig rättshjälp för att säkerställa att de får faktisk möjlighet till rättslig prövning i enlighet med villkoren i detta direktiv.

2. Rättshjälp skall anses vara tillräcklig när den garanterar

- a) juridisk rådgivning i avsikt att nå en uppgörelse innan ett rättsligt förfarande inleds,
- b) rättshjälp och representation vid domstol samt befrielse från eller bidrag till rättegångskostnaderna för rättshjälpsmottagaren, inbegripet de kostnader som avses i artikel 7 och arvoden till personer som fått i uppdrag av domstolen att vidta åtgärder under förfarandet.

I de medlemsstater där den förlorande parten är skyldig att betala motpartens kostnader skall rättshjälpen, om rättshjälpsmottagaren förlorar målet, omfatta motpartens kostnader, under förutsättning att dessa kostnader skulle ha täckts av rättshjälpen om rättshjälpsmottagaren hade haft sin hemvist eller vanliga vistelseort i den medlemsstat där domstolen är belägen.

3. Medlemsstaterna behöver inte tillhandahålla rättshjälp eller representation vid domstol i förfaranden som är speciellt anpassade för att parterna själva skall kunna föra sin talan, utom när domstolen eller någon annan behörig myndighet beslutar annorlunda i syfte att sörja för parternas likställdhet eller med hänsyn till fallets komplexitet.

4. Medlemsstaterna får begära att rättshjälpsmottagarna skall bidra till kostnaderna för förfarandet i rimlig omfattning med beaktande av villkoren i artikel 5.

5. Medlemsstaterna får föreskriva att den behöriga myndigheten får besluta att rättshjälpsmottagarna skall vara skyldiga att återbetala kostnaderna för rättshjälpen helt eller delvis, om deras ekonomiska situation har förbättrats betydligt eller om beslutet om att bevilja rättshjälp har fattats på grundval av oriktiga uppgifter från rättshjälpsmottagaren.

*Artikel 4***Icke-diskriminering**

Medlemsstaterna skall utan diskriminering bevilja rättshjälp till unionsmedborgare och till medborgare i tredje land vilka vistas lagligen i en medlemsstat.

KAPITEL III**VILLKOR FÖR RÄTTSHJÄLPEN OCH DESS OMFATTNING***Artikel 5***Villkor beträffande ekonomiska tillgångar**

1. Medlemsstaterna skall bevilja rättshjälp till de personer som avses i artikel 3.1 och som på grund av sin ekonomiska situation helt eller delvis saknar förmåga att bära kostnaderna för de förfaranden som avses i artikel 3.2, för att ge dem faktisk möjlighet till rättslig prövning.
2. En persons ekonomiska situation skall bedömas av den behöriga myndigheten i den medlemsstat där domstolen är belägen, med hänsyn till olika objektiva faktorer, såsom inkomst, kapital eller familjesituation, samt en bedömning av tillgångarna hos personer som är ekonomiskt beroende av den sökande.
3. Medlemsstaterna får fastställa gränsvärden, över vilka den rättshjälpssökande anses själv helt eller delvis kunna bära kostnaderna för de förfaranden som anges i artikel 3.2. Gränsvärdena skall fastställas på grundval av de kriterier som anges i punkt 2 i denna artikel.
4. De gränsvärden som fastställts i enlighet med punkt 3 i denna artikel får inte hindra rättshjälpssökande som befinner sig över gränsvärdena från att beviljas rättshjälp om de visar att de inte kan bära kostnaderna för de förfaranden som avses i artikel 3.2 på grund av skillnader i levnads-kostnaderna mellan den medlemsstat där den rättshjälpssökande har sin hemvist eller vanliga vistelseort och den medlemsstat där den behöriga domstolen är belägen.
5. Rättshjälp behöver inte beviljas de rättshjälpssökande i den mån de i det enskilda fallet har faktisk tillgång till ett annat alternativ som täcker kostnaderna för de förfaranden som avses i artikel 3.2.

Artikel 6

Villkor med anknytning till grunden för tvisten

1. Medlemsstaterna får föreskriva att en ansökan om rättshjälp avseende en talan som förefaller uppenbart ogrundad får avslås av de behöriga myndigheterna.
2. När inledande juridisk rådgivning har tillhandahållits får ytterligare rättshjälp vägras eller rättshjälpen förklaras upphöra på grund av omständigheterna i målet, så länge som möjligheten till rättslig prövning säkerställs.
3. Vid beslut om det välgrundade i en ansökan skall medlemsstaterna, utan att det påverkar tillämpningen av artikel 5, beakta den enskilda tvistens betydelse för den rättssökande men får även beakta tvistens art när den rättssökande begär skadestånd för ryktesspridning men inte har lidit något materiellt eller ekonomiskt avbräck eller när ansökan gäller ett anspråk med direkt anknytning till den rättshjälpssökandes näringsverksamhet som egen företagare eller egenanställd.

Artikel 7

Kostnader i samband med tvistens gränsöverskridande karaktär

Rättshjälp som beviljas i den medlemsstat där domstolen är belägen skall täcka följande kostnader som direkt hänger samman med tvistens gränsöverskridande karaktär:

- a) Tolkning.
- b) Översättning av de handlingar som domstolen eller den behöriga myndigheten kräver och som rättshjälpsmottagaren lämnat in och som är nödvändiga för att avgöra tvisten.
- c) Resekostnader som den rättshjälpssökande skall betala när de personer som berörs av förandet av rättshjälpssökandens talan är ålagda i lag eller av domstolen i den medlemsstaten att personligen närvara vid förhandlingarna och domstolen beslutar att den annars inte kan höra de berörda personerna på ett tillfredsställande sätt.

Artikel 8

Kostnader som skall betalas av den medlemsstat där den rättshjälpsökande har sin hemvist eller vanliga vistelseort

Den medlemsstat där den rättshjälpsökande har sin hemvist eller vanliga vistelseort skall tillhandahålla den rättshjälp enligt artikel 3.2 som behövs för att täcka

- a) de kostnader som har uppstått i samband med hjälp av en lokal advokat eller någon annan person som är behörig att ge juridisk rådgivning enligt lag i medlemsstaten, till dess att ansökan om rättshjälp i enlighet med detta direktiv har mottagits av den medlemsstat där domstolen är belägen,
- b) översättning av ansökan och de kompletterande handlingar som krävs när ansökan lämnas in till myndigheterna i den medlemsstaten.

Artikel 9

Rättshjälpens kontinuitet

1. Rättshjälp skall även fortsättningsvis helt eller delvis beviljas rättshjälpsmottagare för att täcka kostnaderna för att en dom verkställts i den medlemsstat där domstolen är belägen.
2. En rättshjälpsmottagare som erhållit rättshjälp i den medlemsstat där den behöriga domstolen är belägen skall erhålla rättshjälp i enlighet med lagstiftningen i den medlemsstat där erkännande och verkställighet begärs.
3. Rättshjälp skall även fortsättningsvis vara möjlig om ett överklagande görs antingen mot eller av en rättshjälpsmottagare om inte annat följer av bestämmelserna i artiklarna 5 och 6.
4. Medlemsstaterna får föreskriva att en ansökan när som helst under processen får omprövas på grundval av artiklarna 3.3, 3.5, 5 och 6, inbegripet de förfaranden som avses i punkterna 1–3 i denna artikel.

Artikel 10

Förfaranden utanför domstol

Rättshjälp skall även beviljas när en tvist löses genom förfaranden utanför domstol, på de villkor som anges i detta direktiv, om lagen kräver att parterna skall anlita sådana förfaranden eller om de tvistande parterna anvisats sådana förfaranden av en domstol.

*Artikel 11***Officiella handlingar (actes authentiques)**

Rättshjälp skall beviljas för verkställighet av officiella handlingar (*actes authentiques*) i en annan medlemsstat på de villkor som anges i detta direktiv.

KAPITEL IV

FÖRFARANDE*Artikel 12***Myndighet som beviljar rättshjälp**

Rättshjälp skall beviljas eller vägras av den behöriga myndigheten i den medlemsstat där domstolen är belägen utan att detta påverkar vad som anges i artikel 8.

*Artikel 13***Inlämnande och översändande av ansökningar om rättshjälp**

1. Ansökningar om rättshjälp kan antingen inlämnas till
 - a) den behöriga myndigheten i den medlemsstat i vilken den sökande har sin hemvist eller vanliga vistelseort (översändande myndighet), eller
 - b) den behöriga myndigheten i den medlemsstat i vilken domstolen är belägen eller där avgörandet skall verkställas (mottagande myndighet).
2. Ansökningar om rättshjälp skall göras och kompletterande handlingar översättas till
 - a) något av de officiella språken i den medlemsstat där den mottagande myndigheten finns och som motsvarar något av språken i gemenskapens institutioner, eller
 - b) något annat språk som den medlemsstaten har angivit att den kan godta i enlighet med artikel 14.3.
3. De behöriga översändande myndigheterna får fatta beslut om att vägra att översända en ansökan som uppenbart
 - a) är ogrundad, eller

b) faller utanför direktivets räckvidd.

De villkor som anges i artikel 15.2 och 15.3 skall gälla för sådana beslut.

4. Den behöriga översändande myndigheten skall bistå den sökande och se till att ansökan åtföljs av alla kompletterande handlingar som den vet är nödvändiga för att ansökan skall prövas. Den skall också bistå den sökande med att tillhandahålla nödvändig översättning av de kompletterande handlingarna i enlighet med artikel 8 b.

Den behöriga översändande myndigheten skall översända ansökan till den behöriga mottagande myndigheten i den andra medlemsstaten senast 15 dagar efter det att myndigheten har mottagit en vederbörligen ifylld ansökan på något av de språk som avses i punkt 2, och kompletterande handlingar, vid behov översätta till något av dessa språk.

5. För handlingar som översänds enligt detta direktiv skall ingen legalisering eller likvärdig formalitet krävas.

6. Medlemsstaterna får inte begära någon ersättning för de tjänster som tillhandahålls enligt punkt 4. Den medlemsstat där den rättshjälpsökande har sin hemvist eller vanliga vistelseort får föreskriva att den sökande skall betala tillbaka kostnader för översättning som den behöriga översändande myndigheten svarat för om ansökan om rättshjälp avslås av den behöriga myndigheten.

Artikel 14

Behöriga myndigheter och språk

1. Medlemsstaterna skall utse den eller de myndigheter som skall vara behöriga att översända ("översändande myndigheter") och ta emot ("mottagande myndigheter") ansökan.

2. Varje medlemsstat skall informera kommissionen om

- namn på och adress till de behöriga mottagande eller översändande myndigheter som anges i punkt 1,
- vilka geografiska områden deras behörighet omfattar,
- vilka möjligheter myndigheterna har att ta emot ansökningar,
- vilka språk som kan användas vid ifyllandet av ansökan.

3. Medlemsstaterna skall meddela kommissionen vilket eller vilka andra officiella språk i gemenskapens institutioner, utöver det eller de egna, som kan användas hos den mottagande myndigheten vid ifyllandet

av sådana rättshjälpsansökningar som skall tas emot i enlighet med detta direktiv.

4. Medlemsstaterna skall meddela kommissionen de uppgifter som anges i punkterna 2 och 3 före den 30 november 2004. Alla senare ändringar av sådana uppgifter skall anmälas till kommissionen senast två månader innan ändringen träder i kraft i den medlemsstaten.

5. De uppgifter som avses i punkterna 2 och 3 skall offentliggöras i *Europeiska gemenskapernas officiella tidning*.

Artikel 15

Handläggning av ansökningar

1. De nationella myndigheter som är behöriga att fatta beslut om rättshjälp skall säkerställa att den rättshjälpssökande hålls fullt informerad om handläggningen av ansökningen.

2. Om ansökningar avslås helt eller delvis, skall skälen för avslaget redovisas.

3. Medlemsstaterna skall ge möjlighet till omprövning eller överklagande av beslut om att avslå ansökningar om rättshjälp. Medlemsstaterna får undanta fall där en begäran om rättshjälp har avslagits av en domstol mot vars avgörande i sak det inte finns något rättsmedel enligt nationell lagstiftning eller av en appellationsdomstol.

4. När överklaganden av ett beslut om att vägra rättshjälp eller förklara att denna upphör enligt artikel 6 är av administrativt slag, skall de alltid i sista hand kunna prövas av domstol.

Artikel 16

Standardformulär

1. För att underlätta översändandet av ansökningar om rättshjälp skall ett standardformulär för ansökningar och för översändande av sådana ansökningar fastställas enligt det rådgivande förfarande som anges i artikel 17.

2. Standardformuläret för översändande av ansökningar om rättshjälp skall utarbetas senast den 30 maj 2003.

Standardformuläret för ansökningar om rättshjälp skall utarbetas senast den 30 november 2004.

KAPITEL V

SLUTBESTÄMMELSER

Artikel 17

Kommitté

1. Kommissionen skall biträdas av en kommitté.
2. När det hänvisas till denna punkt, skall artiklarna 3 och 7 i beslut 1999/468/EG tillämpas.
3. Kommittén skall själv anta sin arbetsordning.

Artikel 18

Information

De behöriga nationella myndigheterna skall samarbeta för att informera allmänhet och jurister om de olika rättshjälpssystemen, särskilt genom det europeiska rättsliga nätverket, som inrättades genom rådets beslut 2001/470/EG.

Artikel 19

Förmånligare bestämmelser

Detta direktiv skall inte hindra medlemsstaterna från att införa bestämmelser som är mer förmånliga för rättshjälpssökande och rättshjälpsmottagare.

Artikel 20

Förhållande till andra instrument

Medlemsstaterna emellan, och i de frågor där det är tillämpligt, skall detta direktiv äga företräde framför bestämmelser i bilaterala och multilaterala avtal som ingåtts av medlemsstaterna, inbegripet

- a) Den europeiska överenskommelsen om översändande av ansökningar om rättshjälp, vilken undertecknades i Strasbourg 1977, ändrad genom tilläggsprotokollet till den europeiska överenskommelsen om översändande av ansökningar om rättshjälp, undertecknat i Moskva 2001,

- b) Haagkonvention av den 25 oktober 1980 om internationell rätts-hjälp.

Artikel 21

Införlivande med nationell lagstiftning

1. Medlemsstaterna skall sätta i kraft de lagar och andra förordningar som är nödvändiga för att följa detta direktiv senast den 30 november 2004 med undantag för artikel 3.2 a i direktivet där införlivandet i nationell lagstiftning skall äga rum senast den 30 maj 2006. De skall genast underrätta kommissionen om detta.
2. När en medlemsstat antar dessa bestämmelser skall de innehålla en hänvisning till detta direktiv eller åtföljas av en sådan hänvisning när de offentliggörs. Närmare föreskrifter om hur hänvisningen skall göras skall varje medlemsstat själv utfärda.

Artikel 22

Ikraftträdande

Detta direktiv träder i kraft samma dag som det offentliggörs i *Europeiska gemenskapernas officiella tidning*.

Artikel 23

Adressater

Detta direktiv riktar sig till medlemsstaterna i enlighet med Fördraget om upprättandet av Europeiska gemenskapen.

Utfärdat i Bryssel den 27 januari 2003.

På rådets vägnar
G. PAPANDREOU
Ordförande